

Vergaderjaar 1993–1994

22 889

Wijziging van de artikelen 71 en 245 van het Wetboek van Strafrecht en artikel 310 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek (verjarings- en klachttermijnen zedendelicten)

Nr. 7

EINDVERSLAG

Vastgesteld 25 oktober 1993

Na kennisneming van de memorie van antwoord en de bijbehorende nota van wijziging hadden enkele fracties uit de vaste Commissie voor Justitie¹ de behoefte nog enkele opmerkingen te maken en vragen te stellen.

Onder het voorbehoud dat de regering deze vragen tijdig zal hebben beantwoord, acht de commissie de openbare beraadslaging over dit wetsvoorstel voldoende voorbereid.

1. Inleiding

De leden van de CDA-fractie dankten de regering voor de antwoorden; zij hadden geen behoefte hierop nog terug te komen. Toch wilden zij nog een punt aan de orde stellen naar aanleiding van een pas ontvangen reactie van de Studiekring Strafrechtspraak van de Nederlandse Vereniging van Rechtspraak (NVvR).

De leden van de fracties van PvdA en D66 hadden met belangstelling kennisgenomen van de memorie van antwoord en de nota van wijziging, waarvoor zij de regering dankten.

De leden van de GroenLinks-fractie hadden met instemming kennisgenomen van de memorie van antwoord.

2. Wijziging van het Wetboek van Strafrecht

De leden van de CDA-fractie hadden in de eerste plaats de vraag of de beperking van de heroverweging van de verjaringstermijnen tot de misdrijven van de artikelen 242 tot en met 250ter wel op zijn plaats is. Verdient uit inhoudelijke overweging niet ook artikel 240b, dat handelingen in samenhang met kinderpornografie strafbaar stelt, een verruimde verjaringstermijn, zo vroegen deze leden in navolging van de Studiekring NVvR. Het zal meestal wel zo zijn dat zij die bij de vervaardiging van het pornografisch materiaal betrokken zijn, ook wel onder bij voorbeeld de artikelen 247, 250 of 250bis strafbaar zijn. Maar het is niet uitgesloten dat anderen, zoals handelaren in kinderpornografie, enkel op

¹ Samenstelling:

Leden: Stoffelen (PvdA), V. A. M. van der Burg (CDA), Schutte (GPV), Krajenbrink (CDA), Korthals (VVD), Wiebenga (VVD), Laning-Boersema (CDA), Dijkstal (VVD), Vermeend (PvdA), Brouwer (GroenLinks), Kohnstamm (D66), Wolffensperger (D66), ondervoorzitter, Swildens-Rozendaal (PvdA), voorzitter, Van Traa (PvdA), De Hoop Schef-fer (CDA), Soutendijk-van Appeldoorn (CDA), Van de Camp (CDA), Biesheuvel (CDA), Jurgens (PvdA), Koffeman (CDA), Kalsbeek-Jasperse (PvdA), Zijlstra (PvdA) en M. M. van der Burg (PvdA).
Plv. leden: Apostolou (PvdA), vacature CDA, J. T. van den Berg (SGP), Koetje (CDA), Dees (VVD), Te Veldhuis (VVD), Van der Heijden (CDA), Rempt-Halmmans de Jongh (VVD), Vliegthart (PvdA), Sipkes (GroenLinks), Scheltema-de Nie (D66), Groenman (D66), Van der Vaart (PvdA), Middel (PvdA), Tegelaar-Boonacker (CDA), Bijleveld-Schouten (CDA), Doelman-Pel (CDA), Hillen (CDA), Stemerink (PvdA), Vreugdenhil (CDA), Leerling (RPF), Van Nieuwenhoven (PvdA) en Van Heemst (PvdA).

grond van artikel 240b kunnen worden vervolgd. Dan is het niet ondenkbaar dat zich bij aangifte en/of vervolging dezelfde emotionele bezwaren voordoen als bij de zedendelicten. Bovendien is het zo dat er ook buiten het terrein van de zedendelicten, delicten zullen zijn waar zich het probleem kan voordoen dat eerst door verloop van tijd hindernissen die aan het doen van aangifte in de weg staan, verdwijnen. Kinderarbeid is zo'n voorbeeld (artikel 253 WvSr) evenals kindermishandeling. Is overwogen of een meer omvattende regeling niet de voorkeur verdient, zo wilden de leden van de CDA-fractie weten.

Een opmerking wilden deze leden nog wijden aan de wijze waarop vorm is gegeven aan de verlenging van de verjaringstermijn. Volgens het voorgestelde artikel 71 WvSr. zal de verjaringstermijn beginnen op de dag na het meerderjarig worden van het slachtoffer. De periode daarvoor komt daardoor wat in het luchtledige te hangen. Voorstelbaar zou kunnen zijn dat onder bepaalde omstandigheden de gewone regeling van toepassing is. Te denken valt aan het geval dat het slachtoffer voor het bereiken van de meerderjarige leeftijd is overleden. Het is de vraag of de verjaringstermijn in zo'n situatie nooit begint.

De leden van de PvdA-fractie konden instemmen met de door de regering voorgestelde oplossing van het door hen in het voorlopig verslag naar voren gebrachte probleem dat, ondanks de in het wetsvoorstel betreffende herziening van het strafrecht voor jeugdigen neergelegde wijziging van de verjaringstermijn, voor slachtoffers van minderjarige daders die de leeftijd van 16 jaar hebben bereikt, kan ontstaan.

Minderjarigen ouder dan 16 jaar moeten zich immers kunnen realiseren wat zij hun slachtoffers aandoen, zo meenden deze leden.

Dit bracht hen op het voorstel van de regering de termijn van verjaring te doen aanvangen op het moment dat het slachtoffer meerderjarig is geworden en niet bij het bereiken van de leeftijd van 16 jaar, een voornemen dat nog bij brief van 20 september 1991 aan de vaste Commissie voor Justitie bekend is gemaakt.

Bij het laatstgenoemde voornemen werd de parallel getrokken met de leeftijdsgrens die voor een deel van de in de titel «misdrijven tegen de zeden» genoemde delicten is gesteld; de regering gaf als nadere motivering voor deze keuze dat aangenomen mag worden dat jeugdigen zich op die leeftijd realiseren wat hun is aangedaan. Immers, – en dat wordt ook in de memorie van antwoord herhaald – de overwegingen om in de artikelen 245 en 247 de grenzen voor de strafbaarheid van seksuele handelingen te stellen bij de leeftijd van 16 jaar gaan uit van de gedachte dat een persoon vanaf 16 jaren in staat moet worden gedacht zelf inhoud te geven aan zijn of haar seksuele leven.

Dezelfde gedachte lag ook ten grondslag aan het bij wetswijziging opnemen van het klachtvereiste in genoemde artikelen waar het het aanknopen van seksuele relaties met en door jongeren betreft. Als extra bescherming tegen door deze jongeren als ongewenst ervaren contacten werd bij de wijziging van de «zedelijkheidswetgeving» bevoegdheid gegeven aan de Raad voor de Kinderbescherming een klacht in te dienen. Juist voor die situaties waarbij geen sprake is van «incest» in de zin van het eerste lid van artikel 249, maar het voor het slachtoffer onmogelijk is zich aan het seksuele contact te onttrekken en de wettelijke vertegenwoordigers – om welke reden dan ook – nalaten een klacht in te dienen, werd deze uitbreiding van bevoegdheid nuttig geacht.

De termijn gedurende welke het slachtoffer de klacht zelf kan indienen, is bij genoemde wetswijziging gelijkgesteld aan de verjaringstermijn die voor het delict geldt. Met de regering waren deze leden het eens dat het

wenselijk is aan slachtoffers van zedendelicten ruimschoots de tijd te gunnen voor de verwerking van hun misbruikservaringen, zeker als seksueel misbruik onder druk van de directe omgeving heeft plaatsgevonden en het slachtoffer zich er niet aan heeft kunnen onttrekken.

Nu wordt voorgesteld het bereik van de regeling niet te beperken tot «incest» – een voorstel waarmee deze leden op zichzelf konden instemmen – , wilden zij de regering nogmaals vragen uitdrukkelijk in te willen gaan op de door hen in het voorlopig verslag (bladzijde 3/4) gestelde vraag: Wordt met het extra oprekken van de mogelijkheid om later op de verantwoordelijkheid voor het aangaan van seksuele relaties terug te komen de evenwichtige belangenafweging (bescherming tegen seksueel contact waaraan men zich niet kan onttrekken enerzijds en genoemde verantwoordelijkheid anderzijds) geen geweld aangedaan?

De leden van de D66-fractie hadden vastgesteld dat naar aanleiding van het advies van de NVvR thans wordt voorgesteld artikel 240b WvSr (kinderpornografie) onder het bereik van dit wetsvoorstel te brengen. Deze leden steunden dit voornemen, evenals overigens de recent door de Ministerraad aanvaarde voornemens tot verhoging van de strafmaat bij kinderpornografie, waardoor voorlopige hechtenis mogelijk wordt.

Om welke redenen doet de regering de toepassing van de verruimde verjaringsregelingen (strafrechtelijk en civiel) overigens niet uitstrekken tot twee andere door de NVvR genoemde misdrijven, te weten kindarbeid en kindermishandeling, zo vroegen ook deze leden.

Zij gingen er overigens van uit dat de regering de reikwijdte van dit wetsvoorstel wil beperken tot de bijzondere categorie van slachtoffers van seksuele delicten, met welke doelstelling zij konden instemmen. Wel doet zich dan nog de vraag voor of naast artikel 240b WvSr nog andere zedendelicten in aanmerking zouden kunnen komen voor de verruimde verjaringsregelingen krachtens dit wetsvoorstel. Aan welke delicten kan nog gedacht worden?

De leden van de D66-fractie vroegen nog naar een ander aspect dat in het advies van de NVvR naar voren werd gebracht. De verruimde verjaringsregelingen gelden ook in het geval reeds voor het bereiken van de meerderjarigheidsgrens van het slachtoffer – waarop de verjaringstermijn een aanvang neemt – door een ánder dan het slachtoffer aangifte is gedaan, doch geen vervolging is ingesteld. Geldt de verruimde verjaringstermijn nu ook in die situaties? Deze leden verwezen in dit verband naar hun in het voorlopig verslag gemaakte slotopmerking, dat een zorgvuldig evenwicht gezocht moet worden tussen de belangen van het slachtoffer en de andere belangen die de strafvordering beoogt te beschermen. Zij vroegen de regering uitdrukkelijk een reactie op de reikwijdte van het wetsvoorstel in deze situaties.

De leden van de D66-fractie vroegen de regering ook om een reactie op het laatste door de NVvR aangesneden punt, te weten het ontbreken van strafverzwaring in geval de delicten van de artikelen 242 of 244 WvSr zwaar lichamelijk letsel tot gevolg hebben gehad. Zelf waren deze leden van mening dat de discussie hierover niet in het kader van dit wetsvoorstel gevoerd zou moeten worden. Wel achtten zij het voorstelbaar dat de regering in haar nog in te dienen wetsvoorstel inzake de strafmaat bij kinderpornografie hieraan aandacht besteedt.

Deze leden vroegen of de eveneens bij nota van wijziging ingevoegde uitzondering op de algemene kortere verjaringstermijn voor de minderjarige dader vanaf de leeftijd van zestien jaar, ook gevolgen heeft voor de wijze waarop deze (destijds) strafrechtelijk minderjarige dader in het

strafrecht benaderd wordt. Met andere woorden wordt de (destijds) minderjarige dader van zestien jaren en ouder als gevolg van het van toepassing zijn van de verjaringsregeling voor meerderjarige daders daarmee per definitie bejegend volgens het volwassenenstrafrecht? Deze leden konden een en ander onvoldoende overzien.

Als de leden van de Groenlinks-fractie het goed hadden begrepen, heeft de regering een suggestie van de PVDA-fractie overgenomen om jeugdige daders eerder dan volwassenen te vrijwaren van strafvervolgning. Dat leek deze leden enigszins in tegenspraak met de afweging die de regering maakt om de belangen van minderjarige slachtoffers in dezen zwaarder te laten wegen dan die van minderjarige daders. Zij misten een heldere argumentatie waarom dan toch deze keuze werd gemaakt.

Deze leden hadden op zichzelf geen moeite met een verkorting van de strafrechtelijke verjaringstermijn voor deze categorie verdachten.

3. Wijziging van het Burgerlijk Wetboek

De leden van de PvdA-fractie waren met de regering van oordeel dat de problematiek van slachtoffers van een zedenmisdrijf een rechtvaardiging kan opleveren om af te wijken van het uitdrukkelijk gekozen algemene uitgangspunt dat bij de regeling van de verjaring van de rechtsvordering tot schadevergoeding geen bijzondere regeling is gemaakt voor rechtsvorderingen tot vergoeding van schade die het gevolg is van een strafbaar feit.

Het bij nota van wijziging opgenomen voorstel de civielrechtelijke verjaringstermijn niet eerder te laten eindigen dan de strafrechtelijke verjaringstermijn, zagen zij als een duidelijke verbetering van het wetsvoorstel, dat toch beoogt de positie van het slachtoffer van zeden-delicten te verbeteren, zo meenden deze leden.

De leden van de D66-fractie waren erover verheugd dat thans bij nota van wijziging wordt voorgesteld de civielrechtelijke verjaringstermijn niet eerder te doen eindigen dan de strafrechtelijke verjaringstermijn.

Deze leden waren van mening dat uit een oogpunt van bescherming van de bijzondere categorie slachtoffers om wie het hier gaat, deze uitzondering op de algemene regeling van de civielrechtelijke verjaring gerechtvaardigd is.

Kernoverweging is hierbij dat het strafrecht alleen nauwelijks aan goedmaking kan bijdragen, zoals deze leden ook in het voorlopig verslag hadden gesteld.

Deze leden stelden overigens vast dat ook in het advies van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak over dit wetsvoorstel om die reden was aangedrongen op heroverweging van artikel 310 BW.

De leden van de Groenlinks-fractie vroegen nogmaals aandacht voor de positie van het incestslachtoffer, voor wie de verjaringstermijn niet lang genoeg kan zijn. De Landelijke Werkgroep Vrouw en Recht heeft in een brief aan de vaste Commissie voor Justitie gewezen op het gevaar dat het instellen van een civielrechtelijke vordering een strafrechtelijke vordering onmogelijk kan maken. Op grond daarvan blijken slachtoffers soms geen actie te ondernemen om de civiele verjaringstermijn te stuiten, omdat zij de voorkeur gaven aan een strafrechtelijke veroordeling. Met instemming hadden de leden van de GroenLinks-fractie in dit verband kennisgenomen van het wijzigingsvoorstel van de regering om de civielrechtelijke verjaringstermijn niet eerder te doen eindigen dan de strafrechtelijke verjaringstermijn. De vraag is of het belang van deze speciale categorie slachtoffers niet nog een verdergaande regeling behoeft. Omdat nooit met zekerheid te zeggen valt of seksueel-geweld-

ervaringen volledig verwerkt zijn, waardoor onbekendheid met de volledige psychische schade kan blijven bestaan, pleit de Landelijke Werkgroep Vrouw en Recht voor een civiele verjaringstermijn van 30 jaar vanaf de meerderjarigheid van het slachtoffer. Kan de regering, ondanks haar terughoudendheid om uitzonderingen op een algemene regel te maken, zich toch ook in dat voorstel vinden?

De voorzitter van de commissie,
Swildens-Rozendaal

De griffier van de commissie,
De Gier